

Confessional school during the First World War.
Case study: the parishes of the current Bistrița-Năsăud county/
Școala confesională în timpul Primului Război Mondial.
Studiu de caz: parohiile din actualul județ Bistrița-Năsăud

Andreea-Emanuela Trifan*

Abstract: Between 1914-1918 the school played an important role in supporting the army, for all the states participating in The Great War. The present study presents how the educational institution was used to support the front. The situation of the Romanian schools in Transylvania was a very delicate problem especially during the war. These operated under the patronage of the Church, respectively Orthodox or Greek-Catholic, being confessional schools. With the general mobilization, a part of the teachers was enrolled, and a barrier was created in its normal course. In this article we want to analyze the mobilization of the Romanian confessional school of the communities that belonged to the current Bistrița-Năsăud county in the First World War. The school played a role in supporting the front through collections organized during different celebrations and by participating in the collection of medicinal plants requested by the Austro-Hungarian authorities.

Keywords: Great War, teachers, propaganda, mobilization, childrens

---

*PhD candidate, Population Studies and Minorities History Doctoral School, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania; e-mail: emanuela_trifan94@yahoo.com.

Introducere

Educația a constituit dintotdeauna o parte esențială pentru fiecare sistem politic, deoarece pune bazele gândirii următoarei generații de cetățeni și determină comportamentul societății. Acest principiu a fost aplicat și în Imperiul Austro-Ungar¹. În timpul Marelui Război, autoritățile austro-ungare au încredințat școlilor misiunea de informare și mobilizare la luptă a elevilor, în mod indirect. Prin urmare, în acest studiu, îmi propun să răspund la următoarele întrebări de cercetare:

1. Cum s-a realizat propaganda de război prin intermediul școlilor?
2. Ce s-a întâmplat cu personalul didactic și clădirile școlii în Marele Război?
3. Cum au fost mobilizați elevii pentru efortul de război?

Prezenta lucrare reprezintă doar punctul de plecare spre o cercetare mai amănunțită, a realităților întâmpinate de școlile confesionale din localitățile județului Bistrița-Năsăud în timpul Primului Război Mondial. Majoritatea informațiilor beneficiază de un suport documentar substanțial. Sursele arhivistice inedite, care stau la baza cercetării, se păstrează în depozitele Serviciului Județean Bistrița al Arhivelor Naționale ale României. Documentele ilustrează activitatea școlii confesionale în timpul Marelui Război.

---

¹ Anna Lichtenegger, *The School Front. Girls' Schools in the Habsburg Monarchy 1910-1918* (Seminar Paper, Departament for History, University of Wien 2017), https://www.academia.edu/32767344/The_School_Front_Girls_Schools_in_the_Habsburg_Monarchy_1910_1918?auto=download

Școala era cea de-a doua instituție principală a românilor din Transilvania, care ilustra condiția neprivilegiată a lumii tradiționale românești. Activitatea școlară era susținută de către comunitate și mai puțin de către stat². În unele cazuri, instituția de învățământ era ajutată și de unele bănci românești³. De asemenea, trebuie subliniat faptul că în Transilvania a existat o școală confesională, coordonată și susținută de cele două Biserici ale românilor transilvăneni. Acestea nu aveau însă capacitatea financiară ale instituțiilor ecleziastice ale altor etnii⁴.

Școala confesională era prezentată permanent de autoritățile bisericești ca mult mai ieftină decât cea comunală, pe lângă avantajul principal că asigura învățarea în limba română, cunoscută de către elevi⁵. Instituția de învățământ a fost afectată direct de război. O parte din învățători au fost nevoiți să renunțe la catedre și să participe activ la război, pe frontul de luptă, prin înrolarea în cadrul armatei austro-ungare. O primă consecință a fost neglijarea de către copii a activităților școlare. De asemenea, în contextul creat, mulți preoți au trebuit să țină locul învățătorilor, în special în mediul rural. Războiul a fost resimțit în mod diferit de fiecare copil. Stekel și Hämmerle au apreciat că viața copiilor din Austro-Ungaria a fost diferită în funcție de sex, de locul de rezidență și de cât de departe se aflau de linia de front, dar și de clasa socială din care făceau parte⁶.

---

² Eugenia Bârlea, *Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial* (Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2004), 53.

³ Daniel Sularea, *Școală și societate: învățământul elementar confesional în episcopia greco-catolică de Gherla: (1867-1918)* (Cluj Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2008), 22.

⁴ Eugenia Bârlea, *Perspectiva lumii rurale*, 53.

⁵ Daniel Sularea, *Școală și societate*, 271.

⁶ Apud Anna Lichttenger, *The School Front*, 3.

Școala ca mijloc de mobilizare în timpul războiului

În timpul Primului Război Mondial, rolul școlii a crescut, însă nu în plan cultural. La fel ca și preoții, învățătorii au avut rolul de a transmite mesajele primite de la autorități. Astfel, ei au determinat elevii și, mai apoi, părinții acestora să susțină efortul de război, prin îndeplinirea diferitelor ordine ce erau transmise prin intermediul circularilor școlare⁷. Profesorii au avut sarcina de a educa populația, în vederea dezvoltării unei economii cât mai profitabile⁸.

În timpul războiului, circularile au luat o formă propagandistă. Ele au fost menite să determine populația să acorde sprijinul necesar desfășurării războiului și, totodată, să respecte ordinele date de autorități. În Regatul maghiar, din care făcea parte și Transilvania, parcursul Circularilor de la autoritățile politice la preot și mai apoi la învățător s-a realizat prin distribuirea lor de către Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică. În cele mai multe cazuri acestea au fost trimise de către Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică către episcopi, indiferent de confesiunea acestora. Aceștia le transmiteau mai departe oficiilor vicariale care le trimiteau către fiecare parohie⁹. Impactul actelor asupra populației se poate determina din răspunsurile oferite. Pozitive sau negative, fiecare școală confesională a trimis un raport pentru fiecare ordin primit de la

---

⁷ Mirela Popa-Andrei, „Priest’s Manifold Roles in Transylvanian’s Romanian Communities”, in *Persuading Minds Propaganda and Mobilisation in Transylvania during World War I*, Ana Victoria Sima, Teodora-Alexandra Mihalache (eds.) (Berlin: Editura Peter Lang, 2018), 32.

⁸ Ioana Elena Ignat, *Mobilizare și participare în Transilvania în Primul Război Mondial* (Cluj-Napoca: Centru de Studii Transilvane, 2015), 174.

⁹ Diana Covaci, „By word and example: Mobilizing people through the circulars issued by the Romanian Greek-Catholic Church in Transylvania (1915)”, in *World War I. The other face of the war*, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf, Harald Heppner, Oana Mihaela Tămaș (eds.) (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2016), 356.

autoritățile maghiare. Din păcate, o parte din acestea nu s-au păstrat, însă cele analizate au arătat impactul pe care ordinele ministeriale le-au avut asupra comunităților.

Cadrele didactice au încercat să sporească sprijinul pentru efortul de război, în special în rândul copiilor și tinerilor. În vestul Europei, la școlile din Berlin și Paris și – într-o mai mică măsură – Londra, profesorii s-au îndepărtat de modurile tradiționale de instruire. Ei au subliniat teme legate de război, au folosit lecțiile (în special din domeniile istoriei și geografiei) ca instrumente de întărire a patriotismului. La Paris, ministrul instrucției publice, Albert Sarraut (1872-1962), a trimis o circulară profesorilor la începutul războiului, în care și-a exprimat „dorința ca în ziua de deschidere a școlii, în fiecare clasă, primele cuvinte ... să ridice toate inimile poporului și prima lecție ... să onoreze lupta sacră în care sunt implicate forțele noastre”. Școlile au consolidat, de asemenea, patriotismul prin activități extrașcolare. Comemorările foștilor elevi, care au căzut în luptă, precum și ale învățătorilor căzuți, le-au reamintit studenților despre sacrificiile făcute în folosul țării lor¹⁰. De la începutul anului școlar, din octombrie 1914, războiul a fost un substrat al predării, iar munca școlară a devenit o datorie patriotică pentru fiecare elev, atitudine care nu a ocolit nici Imperiul Austro-Ungar¹¹.

---

¹⁰ Andrew Less, „Urban Societies and Cities”, in *1914-1918 International Encyclopedia of the First World War*, Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson (eds.) (Berlin: Freie Universität Berlin, 2017), 3.

https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/urban_societies_and_cities

¹¹ Manon Pignot, „Children and Childhood (France)”, in *1914-1918, International Encyclopedia of the First World War*, Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson (ed.) (Berlin: Editura Freie Universität Berlin, 2014), 5. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/children_and_childhood_france

Războiul a avut un impact masiv asupra tineretului și copiilor pe continentul european. În Franța, Germania, Austria-Ungaria și Italia, aproape o treime și jumătate din populația adultă masculină a servit în armată, iar mobilizarea patriotică și cultura războiului au pătruns atât în școli, precum și în timpul liber¹². În cazul Austro-Ungariei, cartea de imagini *Noi jucăm război mondial* a fost publicată de Biroul de Suport al Războiului de la Viena, cu scopul mobilizării copiilor mici¹³. Conținutul acestui tip de cărți reprezenta, în scop propagandistic, aliații Imperiului Austro-Ungar. Aceștia erau portretizați ca băieți în uniforme, veseli și încrezători, în timp ce inamicul era reprezentat în antiteză. Tot în aceste cărți a fost reprezentat războiul ca fiind o luptă necesară pentru apărarea populației¹⁴. Manualele școlare, existente în Austro-Ungaria, nu reprezentau suficient de bine tema războiului. Din această cauză, în perioada 1914-1918, au fost create, în special, materiale auxiliare ce au fost distribuite în Imperiu¹⁵. Profesorii au trebuit să crească nivelul de entuziasm al elevilor față de stat și de acțiunile sale în timp de război. Astfel, potrivit lui Elisabeth Grabenweger, „în școlile din Viena, materiile Geografie, Istorie și Germană erau folosite pentru a dezvolta sentimente patriotice față de dinastie”¹⁶.

Sistemul educațional românesc transilvănean a suferit din cauza neajunsurilor războiului, din cauza dependenței lui de starea celor două

---

¹² Andrew Donson, „Children and youth”, in *The Memorial encyclopedia of the first world war*, Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson (ed.) (Berlin: Editura Freie Universität Berlin, 2014), 3. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/children_and_youth

¹³ Monika Nikic, *An der „Schulfront“ – Kindheit und Schule im Ersten Weltkrieg* Diplomarbeit, Karl-Franzens Universität, Graz, 2017), 30. <https://unipub.uni-graz.at/obvugrhs/content/titleinfo/1738409/full.pdf>

¹⁴ Ibid., 31.

¹⁵ Ibid., 34.

¹⁶ Apud Anna Lichttengger, *The School Front*, 22.

confesiuni și mai ales a comunităților sătești, împovărate și mai mult de lipsurile care au marcat mediul rural. Anul școlar 1914-1915 a debutat cu peste 200 de școli închise, conform rapoartelor celor două secțiuni școlare ale Mitropoliilor de la Sibiu și de la Blaj. Numărul lor era, în realitate, mai mare, deoarece cele două confesiuni nu au raportat sistarea procesului de învățământ, pentru a nu permite transformarea lor în școli de stat sau în spații folosite de autoritățile militare¹⁷.

Sistemul de învățământ a fost afectat și prin faptul că a trebuit să renunțe la o parte din clădirile sale pe timpul războiului¹⁸. Soldații au ocupat, de cele mai multe ori, clădirea ce aparținea școlii. Ea s-a transformat în spațiu pentru a ține prizonierii sau în centrală telefonică: „Școala cu 5 clase e prefăcută în centrală telefonică”¹⁹. În localitățile în care școala nu era ocupată de forțele armatei, se desfășurau cu greu activitățile menite, din cauza condițiilor improprii. În acest context, au fost semnalate cazuri în comunitățile greco-catolice năsăudene, unde iarna, din cauza lipsei lemnului de foc, s-a solicitat copiilor să aducă cu ei lemnele pentru încălzirea claselor²⁰. O consecință a acestor dificultăți a fost că în timpul Primul Război Mondial, rata de participare a elevilor la cursuri a scăzut dramatic. Absenteismul ridicat s-a observat din însemnările învățătorilor sau ale preoților în cataloage și din rapoartele trimise. Un exemplu, în acest sens, a fost în Galații Bistriței. În decursul anului 1916, școala nu și-a urmat cursul normal, deoarece au existat întreruperi cauzate de

---

¹⁷ Liviu Maior, *Doi ani mai devreme* (Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2016), 151.

¹⁸ Elena Ioana Ignat, *Mobilizare și participare*, 195.

¹⁹ Florea Grapini, *Cartea vieții părintelui Pamfil* (Suceava: Editura Mușatinii, 2003), 363.

²⁰ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare SJANBN), Fond *Oficiu parohial greco-catolic Năsăud*, dosar 2, f. 104.

ocuparea clădirii de către armată în perioada 5/18 septembrie-5/18 octombrie 1916²¹.

Mobilizarea copiilor în Primul Război Mondial a fost un proces bine definit în toate țările participante. Scopul principal era ca toate categoriile de indivizi să fie mobilizați în lupta contra inamicului²². Copiii, în funcție de vârsta lor, s-au transformat în mici soldați care participau activ la susținerea efortului de război. Pentru o mai bună reușită, autoritățile au încercat crearea sentimentului de vinovăție la copii. Faptul că aceștia au rămas acasă cu mamele și bunicii i-a îndatorat la participarea la război prin comportamentul lor din școală²³, dar și prin îndeplinirea sarcinilor adresate.

Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică s-a adresat și copiilor prin circularele sale. Astfel, sub conducerea învățătorilor sau a părinților, copiii au participat la strângerea „gogoșelor” care s-au utilizat pentru lucrarea pieilor. Gogoșele reprezentau coaja seminței de ghindă ori de castan, după cum au explicat autoritățile²⁴. De asemenea, copiii au fost implicați și în strângerea frunzelor viței de mure, necesare armatei. Vicariatul Rodnei, precum și protopopiatele, au primit și instrucțiunile desfășurării acestei activități. Frunzele de mure trebuiau culese fără coadă și în zile fără ploaie. După ce au fost adunate, acestea trebuiau uscate și puse în saci curați, apoi atârinate în podurile caselor unde era fum²⁵.

---

²¹ SJANBN, Fond *Oficiu parohial ortodox-român Galații Bistriței*, dosar 18, f. 10 v.

²² Ana Victoria Sima, Mirela Popa Andrei, „The Children’s War. A Transylvanian Perspective on World War I”, in *World War I. The other face of the war*, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf, Harald Heppner, Oana Mihaela Tămaș (eds.) (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2016), 317.

²³ *Ibid.*, 3-4.

²⁴ SJANBN, Fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 1148, f. 12.

²⁵ *Ibid.*

Legislația școlară a fost afectată de declanșarea Marelui Război. În acest sens, Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică a publicat o ordonanță, conform căreia școlile populare, pedagogice și teologice își începeau activitatea la fel ca și până atunci. Excepția au făcut-o băieții din clasele elementare, a V-a și a VI-a, ei fiind lăsați liberi să își poată ajuta părinții la lucrul câmpului. Cei din clasa a III-a precum și cei care repetau clasa sau învățau la o școală economică, erau scutiți de școală, dacă erau capabili să lucreze la câmp²⁶. Pe tot parcursul războiului, anul școlar a început mai târziu și s-a încheiat mai devreme.

Mobilizarea dascălilor în serviciul militar.

Învățătorii nu au reușit să susțină orele după programul obișnuit, deoarece mulți dintre aceștia au fost înrolați pe câmpul de luptă. Multe dintre școlile confesionale nu au funcționat 2-3 ani, din cauza lipsei învățătorului sau a unui suplinitor²⁷. Mobilizarea dascălilor pe front a început din primele luni de război. Datorită numărului mare de înrolări, Oficiul Vicarial al Rodnei a fost asaltat în toamna și iarna anului școlar 1914/1915 cu cereri de scutire și eliberare a învățătorilor de la serviciul militar. Solicitățile au fost adesea motivate de imposibilitatea suplinirii dascălilor. Un exemplu îl regăsim la școala din Maieru, unde din cei trei dascăli, doi erau deja pe câmpul de luptă. Preotul a solicitat scutirea învățătorului Demetriu Bocșa. El a motivat necesitatea acestei scutiri ca fiind „indispensabilă”, deoarece școlarii „ar rămâne fără instrucția absolut necesară”²⁸.

---

²⁶ Ioana Elena Ignat, *Mobilizare și participare*, 195.

²⁷ Eugenia Bârlea, *Perspectiva lumii rurale*, 137.

²⁸ SJANBN, *Fond Vicariatul Rodnei*, dosar 1137, f. 120.

Vicarul Rodnei, Alexandru Haliță, a trimis solicitările de scutire a învățătorilor de serviciul militar către Episcopia Greco-Catolică de Gherla. Din răspunsurile primite de Vicariatul Rodnei, cele mai multe nu au fost favorabile. Printre cererile de scutire se numără și cea a învățătorului învățătorul Nicolae Pop din Rebrîșoara. Acesta nu putea fi propus spre eliberare, deoarece Ministerul de Honvezi a dat o ordonanță care anunța că toți învățătorii aflați în serviciul militar nu puteau fi eliberați²⁹.

În anul 1915, protopopul Bistriței, George Stanciu, a fost însărcinat să realizeze rapoarte despre situația învățătorilor din parohiile aflate în subordinea sa³⁰. El a trebuit să surprindă următoarele aspecte: care învățători se află în serviciul militar și care erau la postul lor; care era situația școlilor în care nu era învățător din cauza înrolării acestuia, dar și situația în care lipsa învățătorului nu era cauzată de participarea acestuia la război³¹. În urma răspunsurilor din partea preoților parohiilor aflăm că o însemnată parte din învățători nu a fost scutită de serviciul militar. Astfel, învățătorii din Arcalia, Vasile Onigaș, din Chiraleș, Ioan Pongrat, și cel din Șirioara, Andreiu Mureșan, nu au fost scutiți de serviciul militar³².

Preoții au fost cei care au luat locul învățătorului mobilizat, deoarece de cele mai multe ori nu se găseau suplinitori. Astfel, în ședința consistorială școlară, ținută la 4 noiembrie 1915, în Gherla, se solicita ca „*învățăământul să-l provadă preoții*”, iar, dacă aceștia nu doresc, să găsească un suplinitor³³. De multe ori, preotul întâmpina diverse impedimente în

---

²⁹ Ibid., f. 122.

³⁰ SJANBN, Fond *Protopopiatul greco-catolic Bistrița*, dosar 342, f. 4.

³¹ Ibid., f.5

³² Ibid., f. 8.

³³ Ibid., f. 45.

misiunea sa. Un exemplu a fost în Arcalia. Întreruperea cursurilor s-a realizat odată cu mobilizarea învățătorului. Preotul localității, care era și directorul școlii, nu a mai avut acces în instituție. Acesta a adus la cunoștința Oficiului protopopesc Bistrița că odată cu plecarea învățătorului Vasile Onigaș, soția lui, a refuzat să predea cheia școlii. Ea a motivat că atitudinea sa, are la bază însuși îndemnul soțului ei de „a nu da cheile la nimeni” și că „va răspunde cu salariul pentru orice pagubă ce s-ar ivi în școală”³⁴.

Nici în Chiraleș învățătorul nu a reușit să se elibereze de serviciul militar deși a înaintat în acest sens mai multe cereri, cum a fost și cea din 13 aprilie sau 7 mai 1915³⁵. Răspunsul protopopiatului la aceste cereri a fost că învățătorul „Ioan Pongrat nu poate fi propus pentru scutire de serviciul militar, deoarece, odată propus fiind, a fost respins, iar acum datele îi sunt defectuoase, după ce e în serviciul militar, nu e de nădejde să fie scutit”³⁶. Pe toată durata războiului s-au făcut eforturi considerabile pentru ca învățătorii să nu fie mobilizați pe front. Este și cazul învățătorului din Chiraleș care nu a fost lăsat de izbeliște de către preotul paroh și s-a bucurat de tot sprijinul acestuia. Astfel că cererea înaintată de cei doi, pe 28 septembrie 1915, a primit un răspuns pozitiv. Declarația de învoire a învățătorului era înaintată doar după ce prezenta următoarele documente: „atestatele de serviciu ale învățătorului în copii legalizate de preot și atestat despre purtarea lui morală și progresul făcut în școală”³⁷. În consecință, din 15 noiembrie 1915, Ioan Pongrat și-a început prelegerile ca învățător la școala din Chiraleș³⁸.

---

³⁴ Ibid., f. 12.

³⁵ Ibid., f. 22.

³⁶ Ibid., f. 23.

³⁷ Ibid., f. 37.

³⁸ Ibid., f. 49.

Un alt caz a fost al învățătorului din Ruștior, Nicolae Blaga, care a fost mobilizat, iar vreme de două luni preotul satului a preluat datoria de dascăl. Însă, din cauza unor probleme de sănătate, preotul nu a putut continua activitatea de la catedră, iar copiii nu au frecventat școala. Din acest motiv, învățătorul a solicitat eliberarea sa din serviciul militar³⁹. Cererea i-a fost respinsă, iar învățătorul nu s-a întors acasă pe parcursul anului școlar 1915/1916. Acest lucru a fost destul de revoltător pentru preotul satului, deoarece învățătorul a fost declarat neapt pentru a merge pe câmpul de luptă și cu toate acestea a rămas înrolat în serviciul cancelariei militare din Bistrița. Dată fiind situația, preotul a început el activitatea școlară, în data de 18 octombrie 1915. Pe lângă această împrejurare, preotul a adus în atenția Oficiului protopopesc faptul că învățătorului nu i s-a aprobat primirea unei noi repartiții de salariu, datorită situației economice generată de război și că prin eforturile bisericii a fost votat un ajutor de 50 coroane⁴⁰.

O altă situație a fost în localitatea Șoimuș. Dascălul Ioan Isaiu a fost înrolat în armată, iar activitatea didactică a fost suspendată⁴¹, până în noiembrie 1915. În acest timp, preotul Ioan Baciuc a cerut în mod insistent eliberarea din serviciul militar al învățătorului „în interesul învățământului școlar”⁴². Neavând sorti de izbândă, a reușit totuși să rezolve situația, angajându-l ca suplinitor pe Emil Baciuc, care pe lângă cunoștințele deținute „posede și limba maghiară în vorbire și scriere”⁴³.

Nu de puține ori, din cauza imposibilității preotului de a-l suplini pe învățător, dar și a slabei frecvențe a elevilor, postul rămânea vacant.

---

³⁹ Ibid., dosar 343, f. 13.

⁴⁰ Ibid., f. 58

⁴¹ Ibid., f. 9.

⁴² Ibid., f. 59.

⁴³ SJANBN, Fond *Protopopiatul greco-catolic Bistrița*, dosar 342, f. 47.

Astfel, în localitatea Ardan, primul post de învățător era ocupat de către Pompei Bojor, care nu a fost mobilizat, iar cel de-al doilea post, fiind pentru clasele superioare, a rămas vacant. Pentru acesta, nu s-a încercat găsirea unui dascăl din cauza frecvenței reduse a elevilor⁴⁴.

O situație asemănătoare în ceea ce privește participarea elevilor la cursuri era și în localitatea Herina. Spre deosebire de celelalte cazuri, aici învățătorul Emil Bartoș nu a fost înrolat în armată⁴⁵. Cu toate acestea, actul educațional nu se putea desfășura deoarece „pruncii școlari frecventează neregulat școala din cauza lipsei economice, fiind duși părinții pe câmpul de luptă”⁴⁶.

Concluzii

Așadar, școala a avut un rol important în susținerea frontului extern și a participat activ, prin reprezentanții săi, în actul mobilizării populației. Învățătorii i-au determinat pe copii să participe la activitățile impuse de autoritățile maghiare, așa cum a fost, spre exemplu, adunarea diferitelor plante medicinale. Această metodă a fost folosită și de alte state beligerante, precum Franța, Anglia sau Italia, care le-au cerut învățătorilor să îi mobilizeze pe elevi în activități de susținere a frontului extern. O altă consecință a fost diminuarea anului școlar, pentru ca elevii să poată participa la activitățile agricole. Odată cu mobilizarea generală, unele clădiri au fost cedate armatei, fapt ce a dus la imposibilitatea desfășurării activităților școlare. Atunci când școala nu era ocupată, lipsa învățătorului a făcut imposibilă desfășurarea orelor.

---

⁴⁴ Ibid., f. 51.

⁴⁵ SJANBN, Fond *Protopopiatul greco-catolic Bistrița*, dosar 327, f. 12.

⁴⁶ SJANBN, Fond *Oficiul parohial greco-catolic Herina*, dosar 6, f. 66v.

Nu se poate vorbi de o politică exclusiv națională de mobilizare a populației prin intermediul școlii doar în teritoriul Imperiului Austro-Ungar. Multe dintre situațiile cu care s-au confruntat învățătorii și elevii au fost în realitate resimțite de toți europenii. În Franța, rolul major pe care l-a avut sistemul școlar a fost de a forma tineri patrioți, fapt urmărit și de autoritățile austro-ungare în ceea ce privește școala românească confesională.